

AnletsBladet

NR 1

FEBRUARI 2020

Ordföranden har ordet

Det är åter dags att summera ett verksamhetsår och fundera över om det är något som behöver ändras på. Det är förstås ett pågående arbete hela tiden i vår styrelse. Vi får väl se om det dyker upp något nytt under året.

Som vanligt är det dags att starta vår verksamhet. På annan plats i bladet står det vad vi är beredda att dra igång med. Hör av dig med ett mail om det är något som intresserar dig. Eftersom det behövs minst tre deltagare till en cirkel hör vi av oss när vi har ett tillräckligt antal deltagare. Om du har någon idé till en ny cirkel är du hjärtligt välkommen att höra av dig till oss.

För alla oss som har DNA-testat oss och har fått tillgång till FamilyTreeDNA är det inte så roligt just nu. Man startade en uppgradering av programmet under hösten som utlovades vara klart till den sista november. I skrivande stund är det fortfarande inte klart och en hel del buggar verkar återstå att reda ut. Till exempel anges en del födelse- och dödsorter för min mans anor som Novi Sad, Vojvodina och Nysa, opolskie! Spännande i och för sig, men det korrekta är Väse och Nyed i Värmland. Inte heller vågar man försöka göra en ny import av släkträdets från registreringsprogram. Vad som helst verkar kunna hända. Det är bäst att ha is i magen och vänta. Med det sagt måste vi också vänta med en DNA-cirkel tills allt verkar ha ordnat upp sig. □

Carin

Studiebesök på Postmuseum 13 nov. 2019

Vi var 15 glada medlemmar som infann oss på Postmuseum och togs gott emot av Hedvig Bruseus som var vår guide. Huset på Lilla Nygatan där Postmuseum ligger, har gamla anor. Man har en datering från 1646, men man tror att grunden är ännu äldre. Det var då en handelsman och rådman som ägde huset och kvarteret och här fanns fyra krogar.

1636 är det år Postverket grundas. Som i så många andra sammanhang är det Axel Oxenstierna som driver på. Han tyckte att kommunikationen gick för långsamt och hade i Tyskland sett hur man distribuerade brev. Han vände sig till bönderna utmed de stora vägarna. De skulle bli postbönder. Som kompensation slapp de skriva ut sina söner till soldater. Postbonden hade två drängar till sin hjälp. Det var drängarna som sprang med posten. De var tvungna att orka springa 1 mil på 2 timmar, annars kunde man få straff. När en dräng närmade sig nästa postbondeställe blåste han i sitt horn så att nästa dräng skulle göra sig redo. Postdistributionen var en lång stafett.

1646 tyckte man att detta springande tog för lång tid så man började använda hästar. Bönderna var inte glada, för hästen var en dyr investering och man var rädd om den. Detta ledde till en del konflikter, men hästar blev det.

En ridande övervakare, postiljon, inrättades. Han hade skjutvapen och egen häst och också han blåste i sitt posthorn. "Ur vägen! Posten ska fram!"

Foto: Barbro Eriksson

Man började också mäta upp vägarna och milstolpar kom upp.

Vi fick se postbåten Simpan från 1849. Hon gick mellan Grisslehamn och Eckerö på Åland. Seglatsen tog 2 timmar om det var bra väder och hon seglade en gång i veckan. På Åland mötte den finska posten. Posten förvarades i ovala tunnor så att de inte skulle kunna rulla av båten. Båten hade 6 mans besättning och en järnskodd köl så att hon skulle kunna dras över isen ifall det inte gick att segla. Man tog också med sig resande ibland. Simpans originalsegel finns bevarat hos Svensk Museitjänst i Tumba.

Hur många brev skickades då? Man har beräknat att det under 1600-talet sändes cirka 100 000 brev per år. Under 1700-talet ökade det till cirka 300 000

Forts. på sid. 2

Ansv.utgivare: Carin Johansson, Fagerlidsvägen 3, 146 30 Tullinge. tel. 08-778 02 51
Redaktion: Arne Mattsson, Björkvändan 6, 147 33 Tumba. Tel. 08-530 371 16
Monica Andersson, Storskiftesvägen 53, 145 60 Norsborg. tel. 08-531 779 11
Carin Johansson, Fagerlidsvägen 3, 146 30 Tullinge. tel. 08-778 02 51

Hemsida: www.botvid.org

Våra arrangemang sker i samarbete med

Hemsida: www.sv.se/sv/

FöreningsInfo

BOTVIDSBYGDENS SLÄKTFORSKARFÖRENING

Föreningens adress

Botvidsbygdens Släktforskarförening
c/o Anita Karlsson, Grytstigen 80
147 52 Tumba. Tel. 530 33310,
mobiltfn. 070-331 0916

Hemsida: www.botvid.org

Webbmaster: Mats Johansson, 608 2396

Styrelsen (riktnr. 08)

Ordf. Carin Johansson, 778 0251
V.ordf. Mats Johansson, 608 2396
Sekr: Anita Karlsson, 530 33310
Kassör: Inger Feldhofer tel. 778 2351
Ledamot: Charlotta Eskilson, 778 9814
Ledamot: Monica Andersson, 531 77911
Suppl. Arne Mattsson, 530 37116
Suppl. Barbro Ericsson, 070-574 2681

AnletsBladet

Ansv.utg. Carin Johansson, 778 0251
E-post: carin@medicalservice.se
Red. Arne Mattsson, tel. 530 37116
E-post: armatt@telia.com
Monica Andersson, 531 77911
E-post: monica.andersson@storskiftet.se

Avgifter

Årsavgiften erläggs senast 1 mars.
Medlemsavgift 2020: 220:-
Famijemedlem: 70:-
Plusgiro: 419 06 23-1

Om du flyttar...

Anmäl din nya adress till:
Inger Feldhofer tel. 778 2351
E-post: inger@feldhofer.se

Styrelsen informerar

Styrelsemöten

Vårens styrelsemöte kommer att hållas
onsdagarna den 19/2, 11/3, 22/4, 13/5.

Medlemsträffar

Vårens medlemsträffar blir den 20/2, 19/3
(årsmöte), 16/4, 27/5.

Läs mer under kalendarium på sid. 3.

AnletsBladet

söker medförfattare

Snart är det dags för nästa AnletsBlad och till dess behöver vi material. Artiklar, korta eller långa, smånotiser s.k "fynd" under forskningen m.m. Vässa pennan och skriv tidningen är till för Dig!

Redaktörerna

Postmuseum...forts. från sid. 1

brev per år. I början av 1800-talet var siffran 2,5 miljoner brev, för att efter industrialismen bli 260 miljoner brev per år.

Vad kostade det att skicka brev? Kostnaden diskuterade man med postmästaren. Den var beroende av hur långt brevet skulle skickas. Det fanns B för Betalt och F för Fribrev. Carl von Linné hade rätt att skicka fribrev. År 1855 introducerades frimärket och nu blev det ett enhetligt porto.

Postmästaren och postkontoret var viktiga i samhället. Postkontoret var ett nav där man fick information, fick t ex tidningar upplästa och naturligtvis hämtade sina brev. Postmästaren sorterade posten efter en karta och var det så att man inte hämtade sin post i tid hamnade man på den "överblivna kartan". Postmästaren var ofta en f d militär.

I samband med industrialiseringen och att vi började åka tåg, kom järnvägs-posten. Då kunde man sortera samtidigt som posten transporterades. Man sorterade posten på ort. För att få bli postsorterare var man tvungen att ha en snygg handstil och kunna cirka 4 000 ortnamn. Järnvägsposten försvann 1996.

Posten fick också en egen uniform för att kunna skilja på postpersonal och järnvägspersonal.

1863 blev det möjligt för kvinnor att söka statlig tjänst. Den ogifta kvinnan blev myndig först vid 25 års ålder, men måste kunna försörja sig då vi hade ett stort kvinnoöverskott. 1865 blev Augusta Bruhn Västerbottens första kvinnliga postmästarinna/poststationsföreståndare. Det var också fördelaktigt för posten att anställa kvinnor, då de bara fick hälften av lönen.

På 1920-talet kom flygposten. Man hoppades att man skulle kunna sortera under flygningen men det var inte så lätt så man gav upp det. De sorterade breven transporterades i en säck skodd med kork och med en flagga, så att posten kunde återfinnas och räddas ifall flygplanet störtade i vattnet.

1968 introducerades postnumren och just nu har man en utställning "Älskade postnummer".

Postmuseum grundades 1906.

Text: Monica Andersson

Forskarrummets öppettider

Följande onsdagar under våren 2020 är forskarrummet i Broängsgården, Falkvägen 42, Tumba öppet.

Våren 2020:

12 feb (13-17)	19 feb (13-17)
26 feb (18-21)	4 mars (13-17)
11 mars (13-17)	18 mars (13-17)
25 mars (18-21)	1 april (13-17)
8 april (13-17)	15 april (13-17)
22 april (13-17)	29 april (18-21)
6 maj (13-17)	13 maj (13-17)
20 maj (13-17)	

Kassören meddelar...

Nya medlemmar:

Sedan manusstoppet för AnletsBladet nr. 4/2019 har föreningen fått 2 nya medlemmar som hälsas hjärtligt välkomna.

Britt Rosberg Rönninge
Sven-Ove Johansson Uttran

Inbetalning av medlemsavgift...

Till detta AnletsBlad bifogas en påminnelse om inbetalning av innevarande års medlemsavgift. Avgiften insättes på Plusgirokonton 419 06 23-1.

Medlemsavgiften ska erläggas senast den 1 mars och glöm inte att fylla i namn och adress.

När ni betalt medlemsavgiften kommer medlemskortet att skickas till er med nästa AnletsBlad eller så lämnar vi det då ni besöker någon av våra medlemsträffar.

Semestertips

Även i år anordnar Skånes Släktforskarförbund en släktforskarvecka, 6-11 juli 2020. Om du har tänkt åka till Skåne i sommar kan det vara värt att kontakta Hans-Göran Nilsson för att få mer information. Du når honom via e-post: hans-goran.nilsson@sgf.m.se.

Skottdagen

Enligt en borgerlig tradition från 1800-talet får unga flickor fria till ogifta män på skottdagen, det vill säga vart fjärde år. I det svenska bondesamhället är denna tradition inte känd. Den var tämligen populär i slutet av 1800-talet och en bit in på 1900-talet.

En engelsk tradition från 1800-talet

Skottdagen går tillbaka på en borgerlig engelsk tradition från mitten av 1800-talet, då ogifta kvinnor sades kunna få fria till männen. Den blev uppenbarligen populär i slutet av 1800-talet och sekelskiftet, eftersom det trycktes särskilda vykort som de friande kvinnorna kunde posta.

I själva verket var frierier från kvinnor med all sannolikhet mycket sällsynta. Men däremot tycks seden ha inbjudit till flirt och romantisk lekfullhet från kvinnornas sida. Särskilt vid speciella skottdagsbaler kunde flickor bjuda upp män till dans, något som annars var utanför gott uppförande.

Skottdagsleden speglar ett samhälle med strikta könsroller, där männen förväntas ta initiativ och kvinnornas roll var passiv. Ur detta perspektiv kan man ana att skottdagens omvända värld var betydligt mer laddad än den är för oss. Å andra sidan kan man konstatera att de flesta frierier ännu idag förväntas ske på initiativ från män.

I bondesamhället

I en av Nordiska museets frågelistor från 1944, framgår att flirtandet på skottdagen var i avtagande. Men man förstår också att seden spridit sig till andra grupper än

den borgerliga, i alla fall om man får döma av ett av frågelistsvaren: ”Möt mig bakom ladan kl. 9, så jag får lätta mitt hjärta. Ida.” Nu är det ladugården och inte den borgerliga salongen som är arenan. I det svenska bondesamhället finns inga belägg för att denna tradition upprätthölls, utan vi bör förknippa skottdagsfriandet med den europeiska borgerligheten. I bondesamhället fanns dock vissa högtidsdagar då flickor och pojkar kunde umgås utan föräldrarnas insyn och flirta med varandra. En sådan högtid var till exempel pingst.

Skottdagen firas bara vart 4:e år

Skottdagen, som i vår tid inträffar vart fjärde år, är en följd av ett antal kalenderreformer. I den julianska kalendern fastställdes att skottdagen skulle infalla den 24 februari. I 1600-talets Sverige avskaffades skottdagen, men återtog av Karl XII 1712. När Sverige övergick till den så kallade gregorianska kalendern 1753 justerades tiden genom att den 17 februari följdes av 1 mars. Överraskande nog har skottdagen officiellt varit den 24 februari i vårt land, ända till år 2000. Då bestämdes att den 29 februari officiellt skulle vara skottdag. □

Källa: Årets dagar, Nordiska Museet

KALENDARIUM

Möteslokal: Broängsgården, Falkvägen 42, Tumba. Buss 715 avgår från Tumba C och stannar utanför lokalen.

To 20/2 kl. 19 Medlemsträff

”Gruppigor, vilka var de och vad gjorde de i gruvorna?”

Håkan Henriksson, arkivarie och historiker, berättar.

Kaffe serveras från kl 18.30.

Entré 20:-. Icke medlemmar 40:-.

To 19/3 kl. 19 Kallelse till årsmöte

Dagordning till årsmötet finns som bilaga till detta Anletsblad. Övriga årsmöteshandlingar presenteras på hemsidan 14 dagar före årsmötet. Handlingarna kommer också att finnas tillgängliga på plats under årsmötet.

Efter årsmötesförhandlingarna berättar **Leif Magnusson** om Tumbas egen Nobelpristagare.

Fri entré. Kaffe serveras från 18.30.

To 23/4 kl. 19 Medlemsträff

”DNA-släktforskning i praktiken”

Christer Carmevik berättar om dna-släktforskning och om hur han hittat sin farfars farfar med hjälp av DNA.

Kaffe serveras från kl 18.30.

Entré 20:-. Icke medlemmar 40:-

On 27/5 Studiebesök kl. 17

Vi besöker Judiska museet.

Mer info i nästa nummer av AnletsBladet.

Ni-reform

Den 25 februari 1865 meddelade Sveriges finansminister, friherren Johan August Gripenstedt, att alla, hög som låg, inom hans departement fick tilltala honom med ”Ni”. Detta fyllde enligt honom ”en kännbar lucka i vårt herrliga modersmål”. Han ansåg inte heller att det var nödvändigt för herrar att lyfta på hatten vid hälsning.

Flera ämbetsmän var med på ni-reformen, men att inte lyfta på hatten vid hälsning - nej, det var att gå för långt.

Konstnären Fritz von Dardel ser positivt på reformerna men tillägger: ”Reformerna i fråga skulle säkert vara mycket välkomna, i synnerhet den senare (hatten) under nuvarande kyliga väderlek. Särdeles för dem vilka sakna hår”.

Källa: Anders Pontén:

Svensk historia dag för dag

Kamratcirklar

Under våren 2020 har vi möjlighet att starta cirklar i följande ämnen:

Att läsa gammal text	både nybörjar- och fortsättningscirkel
MinSläkt	genomgång av registreringsprogrammet MinSläkt
Disgen	genomgång av registreringsprogrammet Disgen
DNA	nybörjarcirkel – för dig som nyligen topsat dig och fått ditt resultat från FamilyTreeDNA
Soldatforskning	hur man kan hitta sina soldater i släkten
Fotoredigering	lär dig redigera gamla foton så att de kan visas i ditt registreringsprogram
Digitala forskarsalen	f.d. SVAR samt NAD
Skriva en släktbok	tips och trix hur du går till väga

Om du blir intresserad av någon/några cirklar anmäl dig då till cirkel@botvid.org. Vi startar en cirkel när det finns tillräckligt många anmälningar till den. Cirkelledaren hör av sig till dig med datum och tider.

Att vara fattig förr i tiden

Backstugusittare är ett ålderdomligt uttryck för lantbor som bodde på någon annans mark, eller på allmänningen, i en backstuga. Till skillnad från torparen arrenderade backstugusittaren normalt ingen jord till sin stuga. Backstugan bestod ofta av ett enda rum och var ofta delvis nedgrävd och byggd mot en sluttning. Den hade tre väggar av bräder, medan den fjärde väggen utgjordes av sluttningens jord. Byggnadstypen var vanlig i södra och sydvästra Sverige, där virket var dyrt. Backstugusittaren var helt beroende av markägarens godtycke, men disponerade i regel över ett litet potatisland och kanske en jordlott som jordägaren lånat ut. Till hushållet hörde ofta mindre djur som katter, grisar, getter och höns. Så gott som alltid var de som bodde på detta vis mycket fattiga och försörjde sig på tillfälliga arbeten, hemslöjd eller andra uppdrag. Stugan var befriad från skatt. Undantagsvis fanns backstugusittare med relativt god standard. En del hantverkare fann i den enkla byggnaden en billig bostad utan att för den skull vara fattiga.

På 1600- och 1700-talen bodde de allra fattigaste och ibland de utstötta och föraktade, i backstugorna. ”Statusen” förbättrades något under 1800-talet då daglönare började flytta in i de enkla bostäderna. I och med laga skiftet 1827 ökade antalet backstugusittare. Anledningen var att gårdarna flyttades ut från byarna och gjorde anspråk på de jordar som disponerats av torparna. Torparna hade då inget annat råd än att bli daglönare (tillfälliga arbeten). I slutet av 1800-talet fanns det lika många backstugusittare som torpare i Sverige. **Strandsittare** är en term för en egenomslös person som av en jordägare arrenderat en bit strand för att bosätta sig på eller helt enkelt slog sig ner där mer eller mindre med jordägarens goda minne. En allmänning har också varit en möjlig plats för strandsittare att slå sig ner på. Denna boendeform var framförallt vanlig under 1600-talet, men fanns kvar in på 1900-talet.

Inhysesghjon var arbetsoföra och obemedlade människor, oftast äldre eller personer med funktionsnedsättning, som socknens fattigvård placerat (inhyst) hos en familj mot ersättning. Det var en lösning på orter där det inte

Backstuga i Blekinge, Nottastugan.
Foto från Wikipedia.

fanns fattigstugor eller andra offentliga inrättningar för de obemedlade. Inhysesghjonet placerades hos den familj som krävde lägst betalt för att hysa hjonet.

Rotehjon (eller fattighjon) var de sämst lottade, de som inte fick vara kvar som fattighjon i någon familj utan blev hänvisade till rotegång inom hela socknen. Under kortare perioder fick de vistas på varje ställe där de fick nödvändig kost, logi och vård. Rotehjon fick inte ens ro och vila när de låg på dödsbädden. Det ansågs betyda otur att ha ett döende rotehjon i hemmet, därför blev de skickade runt mellan olika hem när de låg för döden. Hjon användes också som ett nedsättande tillmäle (troligen härrörande från inhysesghjon) för att förolämpa och utmåla en person som oföretagsam, okunnig, svagbegåvad eller ur stånd att ta vara på sig själv, ofta kombinerat med det allitererande ”jävla”.

Källa: Wikipedia. Sammanställt av
Lennart Magnusson, Malmö.

En soldatfamilj i Södermanland

Vår medlem Rune Pettersson har skrivit en artikel om sin farfars morfars farfar Jan Andersson som var soldat vid Nyköpings kompani vid Södermanlands Regemente. Han var artillerist och inkallades till Gustav III:s ryska krig (1788-1790). Många soldater dog av sjukdomar och umbäranden under kriget så också Jan Andersson. När en soldat dog ersattes han i roten av en ny, ofta med samma namn.

Hela artikeln ”En soldatfamilj i Södermanland” finns att läsa på vår hemsida: www.botvid.org

Snöstorm

Den 29 januari 1850 drog en av de värsta snöstormar som drabbat vårt land fram över Mellansverige.

Så här beskriver en präst i Östergötland ovädret: ”Den 29 januari började med regnväder, men klockan 10 förmiddagen kastade vinden från sydlig till nordlig och termometern föll från plus 5 grader till 16 grader kallt under en snöyra som liknade skyfall. På många orter påträffades dagarna efter vägfarande döde under snömassorna”.

I Glanshammar i Närke omkom tre personer. Två av dem återfanns först vid snösmältningen i slutet av februari.

I Stockholm rapporterades: ”hittades döde personer som stodo upprätte, inbäddade till hela sin längd i de väldige snödriforne”. Mer än ett dussin människor omkom i Stockholm och i en församling i Uppland hade man hittat fyra personer ihjälfrusna.

Källa: Anders Pontén:
Svensk historia dag för dag

Isvett

Den 26 januari 1773 avkunnar Stockholms Kämnersrätt dom mot två pojkar som gått på den osäkra isen på Stockholm Ström. De dömdes till 10 par spö enligt den lag som stiftats 1737 av Fredrik 1.

Så här löd lagen: ”Den som vågar sig på någon is, med eller utan skrittsko, före än de överallt bliva så starka att de med fullkomlig säkerhet kunna bära folk och kreatur och därtill varder till vederbörande (präst) offentligen av predikstolarne lovgivit, densamme skall därför varda med 10 par spö eller ris avstraffad och alla som vid sådana tillfällen drunkne, skola anses som självspillingar och deras kroppar, därest de återfinnas, icke få på kyrkogården begravas”.

Källa: Anders Pontén:
Svensk historia dag för dag